

Leuven 1922-1932

De socialisten vooraan in de taalstrijd II *

Jan HUNIN

6. Onder impuls van de taalwetten

Het vlaamsgezinde radicalisme van de Leuvense socialisten werd nog eens bevestigd door hun stellingname ten opzichte van de taalwetten op het onderwijs en in bestuurszaken, die in het parlement op stapel stonden en waarvan een snelle vernederlandsing van het Vlaamse landsgedeelte werd verwacht. Al in november 1929 hadden de socialistische arrondissementsleiders zich uitgesproken tegen een oplossing die afbreuk zou doen aan de eentaligheid van het Vlaamse land⁴⁴. Een jaar later werd, met algemeenheid van stemmen min één, een dagorde aangenomen waarin de afschaffing van de Franstalige scholen en afdelingen in Vlaanderen geëist werd⁴⁵. Het compromisvoorstel van partijgenoot Camille Huysmans, dat voorzag in verplichte minderheidsafdelingen met een „overgang” naar de streektaal vanaf het derde leerjaar, werd van de hand gewezen. De zogenaamde transmutatieklassen mochten volgens de Leuvense socialisten niet verder gaan dan de tweede graad.

De taalwet van 14 juli 1932 vestigde het territorialiteitsprincipe in het onderwijs. De liberalen, die hadden aangedrongen op de bescherming van de Franstalige kernen in Leuven en elders, kregen het deksel op de neus. De „transmutatieklassen” werden beperkt tot het lager onderwijs; de toegang tot de „Waalse afdelingen” in de athenea en middelbare scholen werd aan strikte bepalingen onderworpen.

In Leuven, waar in het stedelijk basisonderwijs geen minderheidsafdeling bestond, maakte schepen van Onderwijs Claes gebruik van de mogelijkheid die in de wet voorzien was om vanaf het vijfde leerjaar de tweede taal aan te leren. Een katholiek gemeenteraadslid moest in mei 1933 in de Verenigde Afdelingen bekennen dat het in het vrije basisonderwijs met de taaltoestanden veel slechter gesteld was. In het middelbaar onderwijs bleef in het atheneum de „Section française” bestaan, maar haar leerlingenaantal zakte van 120 in 1932

* Zie *Wetenschappelijke Tijdingen* LI (1992), 97-111.

44. Op 3 november; AMSAB, Verslagboek.

45. AMSAB, Verslagboek. Tijdens het arrondissementscongres van 19 oktober 1930 richtten de Leuvense socialisten een ordemotie aan het nationaal partijbestuur en aan de socialistische pers ten voordele van de culturele autonomie voor Vlaanderen.

tot 5 in 1939⁴⁶. Ook de vrije middelbare scholen werden aan de nieuwe taalwet onderworpen, indien ze wilden toegang verlenen tot de universitaire examens. Maar in januari 1935 schreef een vlaamsgezind Leuvens maandblad dat er in het Heilig Drievuldigheidscollege „willekeurig met de Franse afdeling wordt omgegaan”⁴⁷. Het Paridaensinstituut slaagde erin de toepassing van de taalwet gedeeltelijk te omzeilen door in 1937 een Franstalig internaat te openen in Beaumont in Henegouwen, waar een groot aantal Leuvense meisjes school liep⁴⁸.

Op 14 mei 1931 diende de regering in de Kamer een wetsontwerp in om de taalwet in bestuurszaken van 1921 te vervangen. Algemeen zorgde dit voor minder beroering dan het onderwijsvraagstuk, maar het was daarom niet minder verregaand. Het regeringsvoorstel voorzag meer dan zijn voorganger in de territoriale eentaligheid van Vlaanderen. Tijdens de besprekingen in Kamer en Senaat zou het nog bewerkt en verbeterd worden in vlaamsgezinde richting. Dat er een strengere taalwet in de lucht hing betekende meteen een zweepslag voor de taaltoestanden in het Leuvense stadsbestuur.

Op 5 juli 1931 maakte Raport zijn beklag bij burgemeester Vandervaeren dat „van hoog tot laag, de regelen op het taalgebruik dagelijks en op zulke wijze dat het voor een buitenstaander als systematisch overkomt, niet worden nageleefd”⁴⁹. Toen Raport op 31 juli 1931 zijn ontslag gaf als schepen van Financiën, schreef hij dat de gebrekkige taaltoestanden in het stadsbestuur mee zijn beslissing hadden beïnvloed⁵⁰. De feitelijke oorzaak lag in zijn gespannen verhouding met de christen-democraten, die sterk gekant waren tegen het financiële soberheidsbeleid dat de katholieke advocaat wilde voeren. In het schepencollege werd hij vervangen door de conservatieve katholiek Jozef Meulemans. Omdat tegen Clynmans een proces was aangespannen naar aanleiding van het faillissement van de Middenstandsbank in 1930⁵¹, was de positie van de fransgezinden in het stadsbestuur onaantastbaar geworden. Dat heeft niet belet dat het vernederlandsingsproces eind 1931 opnieuw een versnelling kende.

De administratie van de stad Leuven was bijna volledig vernederlandst, toen op 21 juni 1932 een nieuwe taalwet in bestuurszaken door de Kamer werd goedgekeurd, die de territoriale eentaligheid van het Vlaamse landsgedeelte

46. Volgens de seminarieoefening van M. Rems.

47. Het ging om *Nieuw Leuven*.

48. BRT-radioprogramma „Klaar Wakker”, 23 maart 1990.

49. AMVC, R197 (Dossier Alfred Raport).

50. AMVC, R197. Zie ook de brieven van Raport aan Vandervaeren op 5 juli en 21 augustus 1931.

51. In 1934 werd het gerechtelijk onderzoek tegen Clynmans zonder gevolg gestaakt. Als een verbitterd man verhuisde hij naar Antwerpen, waar hij contact zocht met conservatieve katholieken (E. GERARD, *De katholieke partij in crisis. Partijpolitiek leven in België* (1918-1940), Leuven 1985, p. 350).

vastlegde. Aan de gemeenteraden werd het recht ontnomen om in hun diensten de tweede taal bij het Nederlands te voegen. De mogelijkheden om nog tweetalige verslagen op te stellen werden aan strikte voorwaarden onderworpen.

Op 13 juli 1932 verspreidde het schepencollege in de stadsdiensten een dienstorder met het bevel om de taalwet „stipt” toe te passen⁵². Vanaf dat ogenblik werden de stadspublikaties zoals het gemeenteblad, het jaarverslag en de stadsrekening enkel in het Nederlands opgesteld. Het aantal overtredingen op de taalwet was miniem. De laatste sporen van verfransing in het stadsbestuur waren vrijwel uitsluitend het gevolg van de Franstalige briefwisseling die met de anderstalige minderheid van Leuven gevoerd werd. De nieuwe taalwet liet de gemeenteraden immers vrij om te antwoorden in de taal van de briefschrijver.

De strikte toepassing van de taalwet in de Burgerlijke Stand gaf aanleiding tot klachten van Nederlandsonkundigen, omdat Leuven weigerde Franstalige uittreksels te sturen naar inwoners van Wallonië of zelfs Frankrijk⁵³. Zoals in de wet was voorzien, verwees het de betrokkenen door naar het provinciebestuur. De katholieke gouverneur Nens gaf op 17 augustus 1932 wel toelating om tweetalige belastingformulieren te gebruiken⁵⁴. Nens beriep zich daarvoor op een uitspraak van Van Cauwelaert die op 4 februari in de Kamer had verklaard dat „dans les grandes communes, les minorités de quelque importance auront suffissamment d'influence pour obtenir de celles-ci qu'elles emploient les deux langues, — quand cet emploi paraît opportun pour les communications au public”. Volgens hetzelfde principe mocht de stad Leuven, „wanneer ze het nodig acht”, haar mededelingen aan de bevolking vertalen. Het schepencollege maakte daar voor de eerste maal gebruik van naar aanleiding van de oproeping voor de parlementsverkiezingen van november 1932. Naast de Nederlandstalige tekst stond een even grote Franse vertaling met erboven „Traduction”. Daarmee toonde het roomsblauwe stadsbestuur zich enigszins inschikkelijk ten opzichte van de niet onaanzienlijke anderstalige minderheid. Bij de bevolkingstelling van december 1930, die onvermijdelijk beïnvloed was door de aan de gang zijnde taalwetgeving, had nog 17 % van de Leuvenaars zich als Franssprekend opgegeven, wat een stijging met 1 % betekende in vergelijking met tien jaar vroeger. Maar desondanks waren de anti-flaminganten er niet in geslaagd voor Leuven een speciaal taalstatuut af te dwingen in onderwijs en

52. SAL, 22081 A.

53. SAL, 13456.

54. Nens aan het stadsbestuur, 28 oktober 1933; SAL, 24-182. Het stadsbestuur had aan het provinciebestuur voorgesteld om op de Nederlandstalige betalingsformulieren het volgende toe te voegen: „Avis. Les contribuables qui ayant reçu une formule en langue néerlandaise, désirent en obtenir une en langue française, pourront s'adresser à cette fin au receveur communal à l'Hotel de Ville de Louvain”. Maar Nens maakte geen bezwaar tegen een volledig tweetalige tekst.

bestuur. Door de wetgever werd Leuven definitief als een „Vlaamse” stad beschouwd.

7. Besluit

De belofte van de regering-Jaspar in 1929 om het „Vlaamse vraagstuk” op te lossen gaf een spoorslag aan de Vlaamse Beweging. In Leuven kwam de strijd voor de vernederlandsing van het stadsbestuur nu pas goed op gang, met de socialisten als gangmakers. Op het gebied van vlaamsgezindheid hadden de Leuvense socialisten al vanaf het begin van de jaren twintig de christendemocraten voorbijgestoken. Anders dan bij de andere partijen, werd de vlaamsgezinde opstelling van de socialistische partij niet afgeremd door de samenstelling van haar aanhang, die bijna volledig uit Fransonkundige arbeiders bestond. Maar wat maakte Leuven anders dan Gent, waar de Belgische Werkliedenpartij op hetzelfde kiezerspubliek mikte, maar zich onverschillig opstelde ten opzichte van de Vlaamse Beweging?

In Leuven had zich tijdens de Eerste Wereldoorlog in kringen van antimilitaristen en uiterst linksen een sterk socialistisch activisme ontwikkeld dat geleidelijk in vlaamsgezind vaarwater was terecht gekomen. In het Fransdolle klimaat van de onmiddellijke naoorlog hielpen de socialistische gemeenteraadsleden nog mee aan de veroordeling van gewezen activisten in gemeentedienst, maar na de komst van Doms aan het hoofd van de plaatselijke partijafdeling in het begin van 1919 werd het roer omgegooid. Om hun achterban niet te verliezen aan de pas opgerichte Frontpartij steunden de Leuvense socialisten de op gang komende amnestiebeweging en evolueerden mee in vlaamsgezinde richting. Dat proces werd in 1921 versneld door de vorming van een rooms-blauw schepencollege dat het einde betekende van de jarenlange samenwerking met de liberalen, die bij de socialisten een anti-vlaamsgezind bewustzijn had aangekweekt. Het is tekenend voor de vlaamsgezindheid van de Leuvense partijleiding dat zij aan haar leden niet de Gentse *Vooruit*, maar wel de *Volksgazet* aanraadde als dagblad, dat werd uitgegeven door de Antwerpse socialisten⁵⁵. In Antwerpen werd de partij geleid door Camille Huysmans, een goede vriend van Doms en in de jaren twintig het boegbeeld van de socialistische Vlaamse Beweging. Trouwens ook in de Scheldestad waren het bestaan van een activistische kern in de beweging en de deelname aan de amnestiebeweging bruggen naar een socialistisch flamingantisme.

Het is waarschijnlijk dat de vrees voor de fronters een bijkomend argument was voor de evolutie naar een vlaamsgezind radicalisme. Tijdens het jaarcongres

55. S. VAN DEN DRIESSCHE, *De Belgische Werkliedenpartij in het arrondissement Leuven van 1919 tot 1929* (Lic. verh.), Leuven 1983, p. 41.

van de Leuvense socialisten in november 1929 had de Tienenaar August Van Hove al gewaarschuwd tegen een gematigde stelligname op taalgebied met de uitroep „Het Front is daar!”⁵⁶. Maar na een rondvraag over de aanhang van de vlaams-nationalisten moest partijsecretaris Klein in oktober 1931 vaststellen, dat het jaren geleden was dat de fronters in de omgeving van Leuven nog een meeting gehouden hadden⁵⁷. Terwijl aan de universiteit de Vlaamse studentenwereld in de jaren twintig in nationalistisch vaarwater was terechtgekomen, kreeg de Frontpartij nooit vaste voet aan de grond bij de Leuvense stadsbevolking. Zoals al gebleken was bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1926, sloeg het vlaams-nationalistische gedachtengoed niet aan bij de arbeidersklasse en al evenmin bij de middengroepen, die vaak in een tweetalig milieu werkten. Bovendien lieten het vlaamsgezinde imago van de Leuvense Werkliedenpartij en de poging om katholieke flaminganten bijeen te brengen in een Katholieke Vlaamse Bond nog weinig ruimte voor het Vlaamse Front, dat in het teken van de godsvrede zowel gelovigen als vrijzinnigen wilde verenigen. Na het verdwijnen van de Frontpartij in 1932 zou duidelijk worden dat de Vlaamse belangen een wezenlijk onderdeel vormden van het programma van de Leuvense socialisten.

* Aspirant N.F.W.O.
Augustijnenstraat 31
2000 Antwerpen

56. AMSAB, Verslagboek.

57. Arrondissementcongres van 11 oktober 1933; AMSAB. Verslagboek.